

"3. Yol" Yol Gösterici Olabilir mi?¹

İhsan Kamalak

*Yrd. Doç. Dr.
Mersin Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü
E-posta: ihsanmersin33@yahoo.com*

Türkiye İçin Üçüncü Yol mu?

28 Mart yerel seçimlerinden sonra sosyal demokratlara, özellikle CHP'ye, çeşitli öneriler/eleştiriler gündeme geliyor. Bunları; Baykal'ın çekilmesi, CHP'nin yeniden yapılanması ile devlet merkezci politikalarından uzaklaşması, başta türban olmak üzere laiklik konusundaki tutumlarının değiştirilmesi ve '3. Yol' gibi bir açılimda bulunulması önerileri etrafında toplamak mümkün. Bu çalışmada sonuncu öneri, yani '3. Yol' sosyal ekonomik politikalarının Türkiye için yol gösterici olup olamayacağı üzerinde durulacak.

90'ların ikinci yarısında iktidara gelmeyi başarmış Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) ve İngiliz İşçi Partisi (BLP) gibi sosyal demokrat partilerin geliştirdikleri politikaların ('3. Yol'), Türkiye sosyal demokratları için yol göstericiliği zaman zaman gündeme geliyor. Son zamanlarda daha çok Kemal Derviş ile bağlantılı olarak gündeme getiriliyor ve CHP'nin/sosyal demokratların SPD ve BLP gibi bir açılimda bulunması gerektiği ileri sürülüyor.

'3. Yol' politikalarının Türkiye için yol gösterici olabileceğini iddia etmek mümkün görünmüyor. Böyle bir iddia, '3. Yol' politikalarının uygulandığı ülkelerin günümüzdeki refah devleti gelişmişlik düzeylerini göz önüne almadan yapılmış olacaktır. Diğer bir deyişle, Avrupa'da bu politikalar belli bir gelişmişlik düzeyine ulaşmış 'sosyal demokrat' refah devleti veri alınarak geliştirilmişken, Türkiye'de bir refah devletinden söz edilemeyeceğinden, '3. Yol' politikaları Türkiye için yetersiz kalacaktır. Türkiye'de sosyal demokratların yapması gereken, refah devleti inşa etmeyi amaçlayan politikalar üretmektir.

'3. Yol' konsepti ile ifade edilen politikalarla, yukarıda da belirtildiği gibi, Avrupa'da sosyal demokratlar, temelde mevcut refah devletini reforme

---

¹ 18/04/2004 tarihli Radikal-2'de yayınlanan bu yazı, yazarın izni ile yayınlanmaktadır. Yazıya [http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=3328] adresinden erişilebilir.

ederek koruma, yani sürdürülebilir hale getirme amacını güdüyor. Bu bağlamda, '3. Yol' uzun dönemli işsizler için sürekli eğitim, refah devleti üzerindeki yükü azaltmak için işsizlerin daha aktif olarak iş peşinde koşmaya itilmesi, eğitim ve sağlığa daha çok kaynak aktarılması gibi politikalar izliyor. Türkiye'de herhangi bir sosyal güvenceden yoksun vatandaşların sayısı, sosyal güvenceye sahip olanlardan çok fazladır. Burada yapılması gereken, Avrupa refah devletinin yaşadığı sorunlardan ve sosyal demokratların aldığı durumlardan yararlanmak olabilir.

Birkaç örnekle Türkiye'nin Avrupa'nın refah devleti modelinden ne kadar geride olduğunu ve Türkiye sosyal demokratlarının bir refah devleti inşa edilmesi yönünde politikalar geliştirmesi gerektiğini göstermek mümkün. Refah devletinin en önemli ayaklarından biri olan sağlık sistemine bakıldığında, Türkiye'de sağlık sisteminin Avrupa'dakinden çok geride olduğu görülür. Her bin kişiye düşen doktor sayısı 1994'te Türkiye'de 0.9 iken, bu rakam İspanya'da 3.9 ve Almanya'da 3.2. Aynı şekilde, Türkiye'de kamunun sağlığa ayırdığı kaynak da çok düşük. 1990 verileri ile Türkiye'de kamunun sağlığa ayırdığı kaynak, toplam sağlık giderleri içinde yüzde 37.5 iken, bu oran İspanya'da yüzde 78.7 ve Almanya'da yüzde 72.5. Türkiye eğitim sistemi de aynı durumda. Eğitim sistemimiz, Avrupa'ya değil maalesef üçüncü dünya ülkelerine yakın düzeyde. Kısaca, refah devleti bağlamında, '3. Yol' politikalarının Türkiye sosyal demokrasisi için yol gösterici olamayacağını ve 'kapitalizm içinde sosyal adaleti sağlamaya çalışan' sosyal demokrat anlayışa da aykırı olacağını iddia etmek yanlış olmasa gerek.

Gelir Dağılımı Bozuk

Refah devleti bağlamında ele alınması gereken 'sosyal adalet'in diğer önemli bir ögesi de 'gelir dağılımı' kavramı. '3. Yol' politikaları içinde, refah devleti dışında, gelir dağılımını düzeltmeye yönelik politikalar bulmak zor. Vergileri artırıcı veya düşük gelir gurupları lehine değiştirici politikalar '3. Yol'da mevcut değil. Bu tür politikaların o ülkeler için gerekli olup olmadığı tartışması bir yana, Türkiye'de vergi sistemi gözden geçirilmeli; en azından düşük gelir gurupları aleyhine olan düzenlemeler kaldırılmalı. Türkiye'de gelir dağılımı, Avrupa ile karşılaştırılamayacak kadar bozuk. Türkiye sosyal demokratları, 3. Yol'dan farklı olarak gelir bölüşümü konusunda da politikalar geliştirmek zorundalar.

Türkiye ile Avrupa arasında farklılık gösteren diğer bir nokta da, emek piyasalarının durumu. Avrupa ile karşılaştırmalı olarak bakıldığında, zaten çok esnek olan Türk emek piyasası, Avrupa'nın Yeni Sağ iktidarlarının kendi emek piyasalarında yaptıkları düzenlemeler sonrasında ortaya çıkan durumun da gerisinde. Bu durum, 2001 krizi ile daha da bozuldu. Birçok özel kurumda çalışma saatleri günde 12 saatin üstüne çıkarıldı. Özel sektörde iş güvencesi yok denecek kadar az olduğu gibi, çalışanlar da geleceğe umutla bakamıyor. Türkiye'deki sendikal yapı, hem üye sayısı hem de konfederasyon sayıları

itibarıyla, Avrupa sendikal hareketinin/yapısının çok gerisinde. Yetersiz yasal düzenlemeler ve cılız sendikal yapısı dolayısıyla Avrupa'daki emek piyasalarından oldukça fazla esnek olan Türk emek piyasasında, çalışanlar işverenler karşısında korumasız durumda. Bundan dolayı da çalışanları korumayı amaçlayan düzenlemeler yapılmalı. Bu durum karşısında, '3. Yol'un emek piyasaları karşısındaki sessizliğinin Türkiye için bir anlam ifade etmediğini iddia etmek yanlış olmasa gerek.

Türkiye'de sosyal demokratların politikaları, '3. Yol'da olduğu gibi (zaten mevcut olmayan) 'refah devleti'nin reforme edilerek sürdürülebilir hale getirilmesi olamayacağından, bir refah devleti inşa edilmesine yönelik olmalı. Eğitim ve sağlık sistemlerini geliştirecek politikalar üretilmeli. Şüphesiz bu politikalar, kamunun eğitim ve sağlığa daha çok kaynak aktarması anlamına geliyor. Bu politikaların ek maliyetinin kaynakları da mevcut: Kayıt dışı ekonomi ile kamu kaynak israfının, yani devlet üzerinden işadamlarının, hortumcuların, haksız kazanç elde etmelerinin durdurulması. Bunlara ek olarak, düşük gelir grupları aleyhine olan vergi sisteminde 'sosyal adalet'i gözetecek düzenlemeler yaparak, sosyal demokratlar refah devleti inşasına katkıda bulunabilirler.

Sonuç

Bu yazıda '3. Yol' bağlamındaki politikaların Türkiye'ye uygun olmadığı (yetersiz oldukları), dolayısıyla da Türkiye sosyal demokrasisinin bu politikalar doğrultusunda yeniden yapılandırılmayacağı ortaya konmaya çalışıldı. Öte yandan 'sosyal adalet' ve 'sürekli ilerlemecilik' gibi sosyal demokrasinin 'evrensel ilkeleri'nin yol gösterici olabileceği de unutulmamalı. Ancak şu da bir gerçek ki, evrensellik kategorisi her bir ülkenin kendi özgün koşullarına göre politik adımlar atılmasını dışlamaz. Türkiye'nin toplumsal ve siyasi gerçekliğini belirleyen temel olgulardan biri de toplumsal anlamda sekülerizm², siyasal anlamda ise laiklik mücadelesidir.

---

² Avrupa ülkeleri sekülerleşme sürecini çok önceden yaşadıkları içindir ki, Avrupa sosyal demokratları arasında laiklik tartışmalarına rastlamamak doğaldır. Bunun, onların laikliğe önem vermedikleri şeklinde yorumlanması gerçeklerden uzak bir iddia olacaktır. Bunun nedeni, insanın özgürleşmesi, laiklik olmadan gerçekleşemez, özgüleşmeden de, sosyal demokrasinin temel ilkelerinden biri olan 'sürekli ilerleme' (Berstein'in deyiimiyle 'amaç hiç bir şey, hareket her şey') gerçekleştirilemez. Kısaca, laiklik Türkiye'ye özgü koşullardan ortaya çıksa da sosyal demokrasinin temel ilkelerinin bir öncelidir ve Türkiye sosyal demokrasisi için de olmazsa olmaz bir ilkedir.

